

Alegat. 69.

Sprawozdanie

Wydziału krajowego w sprawie:

- a) wyłączenia osady Podwołoczyska z obszaru dworskiego w Staromiejszczyźnie, niemniej
- b) wyłączenia osady Zagrobela zadnieszowiecka ze związku gminy Zadnieszówka, w celu utworzenia odrębnej gminy miejskiej (miasteczka) Podwołoczyska.

Wysoki Sejmie!

Dworzec kolei Karola Ludwika w stacji zwanej „Podwołoczyska“ zbudowanym jest w najznacniejszej części na obszarze dworskim w Staromiejszczyźnie, w części zaś na gruntach osady „Zagrobela zadnieszowiecka“ zwanej, należącej do gminy Zadnieszówka.

Koło tego dworca wytworzyła się z czasem coraz liczniejsza osada, której znaczenie w stosunkach handlowych i przemysłowych stało się tem ważniejszym, ile że „Podwołoczyska“ są ostatnią graniczną stacją kolei żelaznej.

Położenie dworca i osady koło dworca powstałej, po części w obrębie obszaru dworskiego „Staromiejszczyzna“, po części zaś w miejscowości Zagrobela zadnieszowieckiej, nie tworzącej nawet odrębnej gminy, lecz wchodzącej w skład gminy wiejskiej Zadnieszówki, stało się powodem licznych niedogodności pod względem administracji miejscowej.

Typ niedogodnościom starało się c. k. Starostwo w Skałacie w ten sposób zaradzić, że doprowadziło za współdziałaniem Wydziału powiatowego na zasadzie postanowień §. 2. ustawy o obsz. dw. i §. 95. ust. gm. do porozumienia między obszarem dworskim w Staromiejszczyźnie a Reprezentacją gminy Zadnieszówki w ten sposób, iż prowizorycznie na przeciąg lat sześciu Zwierzchność gminna zadnieszowiecka sprawować ma cały zarząd gminny tak własnego jakoteż i poruczonego zakresu działania nietylko na całym pierwotnym terytorium gminy Zadnieszówka, ale także na tej części obszaru dworskiego w Staromiejszczyźnie, która zakupioną została na domy i realności prywatnych właścicieli.

Na dniu 18. Marca 1876 L. 4705 nie zatwierdziło jednak c. k. Namiestnictwo pomienionego układu nietylko ze względu zasadniczego, że układ ten nie rozciągał się w myśl §. 2. ust.

o obsz. dw. i §. 95. ust. gm. na cały obszar dworski, lecz tylko na domy czyli realności prywatnych właścicieli na gruntach zakupionych od obszaru dworskiego, ale także z dalszej przyczyny, że taki ustrój nawet przy zupełnem połączeniu obszaru dworskiego w Staromiejszczyźnie z gminą Zadnieszówką nie odpowiadałby miejscowym stosunkom już wyrobionym, i w przyszłości jeszcze dobitniej wyrobić się mogącym. Podwołoczyska odznaczają się bowiem ożywionym ruchem handlowym, liczba ludności wzrasta w tej miejscowości bardzo znacznie przyływem i osiedlaniem się ludności zamiejscowej, przeważnie wyższy a w każdym razie zupełnie odmienny stopień wykształcenia posiadającej od miejscowej ludności w gminie Zadnieszówce. Dlatego zachodzi potrzeba odwołania kierownictwa porządku i bezpieczeństwa publicznego w miejscowości Podwołoczyskach ludziom stojącym umysłowo na równi z mieszkańcami tej miejscowości. Ztąd też zarządziło c. k. Namiestnictwo przeprowadzenie rokowań w tym kierunku, ażeby z osady na obszarze dworskim w Staromiejszczyźnie już istniejącej i w przyszłości powstać mającej, utworzono osobną gminę w myśl §. 3. ustawy gminnej.

Rozprawa w tym kierunku przeprowadzoną została, przyczem starano się:

1. zabezpieczyć dla nowo utworzyć się mającej gminy środki i warunki materyalne niezawisłego bytu i działania jako gmina;
2. połączyć w jedną gminę wszystkich mieszkańców w tej gminie stale osiedlonych lub czasowo przebywających w celach handlowych i przemysłowych z powodu stacyi kolejowej i pogranicznych urzędów cłowych w Podwołoczyskach;
3. przydzielić do tej nowej gminy realności i posiadłości gruntowe, terytoryalną całość stanowiące i od sąsiednich gmin naturalnie odgraniczone, przytem atoli
4. o ile możliwem uwzględnić objawione życzenia mieszkańców.

W tym kierunku okazała się przedewszystkiem potrzeba, ażeby nowo utworzyć się mająca gmina nie ograniczała się tylko do osady powstałej na obszarze dworskim w Staromiejszczyźnie, ale także obejmowała miejscowość „Zagrobela“ zwaną, stanowiącą część składową gminy Zadnieszówki, a od reszty gminy Zadnieszówki naturalnemi granicami, to jest potokiem i stawem oddzieloną.

W roku 1876, w którym obliczenie nastąpiło, znajdowało się osiedlonych na obszarze dworskim w Staromiejszczyźnie 841 mieszkańców w 66 domach, w Zagrobeli zaś 513 mieszkańców w 60 domach, razem 1354 mieszkańców w 126 domach. Od tego czasu wzrosła znacznie zarówno liczba mieszkańców, jak liczba domów.

Obszar zajęty przez prywatnych osadników na obszarze dworskim w Staromiejszczyźnie wynosi 167 morgów 793 sążni kwadratowych, w miejscowości Zagrobli zaś po wyłączeniu obszaru dworskiego 110 morgów i 6 sążni kwadratowych. Obszar nowo utworzyć się mającej gminy Podwołoczyska wynosiłby zatem łącznie 277 morgów i 799 sążni kwadratowych.

Na tym obszarze znajduje się posiadłość kolejowa, o tyle podzielona, że sam dworzec leży w części na terytoryum Staromiejszczyzny, a w części na terytoryum Zagrobli; z innych budynków kolejowych leży pięć na terytoryum obszaru dworskiego w Staromiejszczyźnie, a szesnaście na terytoryum w Zagrobli.

Nadto wykazują zapiski metryki gruntowej z roku 1820, że całe terytoryum miejscowości Zagrobli zadnieszowieckiej należało niewątpliwie dawniej do Staromiejszczyzny, podówczas także „Podwołoczyskami“ zwanej. Dlatego też obecnie właściwie tylko napowrót łączy się w jedno terytoryum gminy to co dawniej tworzyło jedną całość, a tylko skutkiem przypadkowych stosunków rozdzielonem było, w ten sposób, że połączenie tych dwu obecnie odrębnych terytoryów w jedną gminę, jest nietylko zaprowadzeniem stosunków administracyjnych, odpowiadających terażniejszemu położeniu i potrzebom, ale także pod względem historycznym, tylko przywróceniem pierwotnego stanu.

Ponieważ według życzenia stron interesowanych reszta obszaru dworskiego nierozprzedana prywatnym i nadal wyłączoną pozostać ma ze związku gminnego, przeto przy ocenianiu siły podatkowej nowo utworzyć się mającej gminy pomijają się podatki opłacane przez właściciela większej posiadłości.

Podatki przypisane osobom prywatnym na obszarze dworskim w Staromiejszczyźnie wynosiły w roku 1876 sumę 3321 zł. 38 ct. w. a., podatki zaś przypisane w Zagrobeli sumę 1331 zł. 59 ct. w. a., przeto łącznie opłacanoby w gminie Podwołoczyskach podatki w wysokości 4652 zł. 97 ct. w. a

Na dniu 16. sierpnia 1878 zawarty został układ między właścicielką obszaru dworskiego a osadnikami na obszarze dworskim osiadłymi, mocą którego postanowiono, że należy utworzyć z osad na obszarze dworskim już istniejących i na przyszłość powstać mogących, w granicach dokładnie oznaczonych przez dołączenie osobnej w tym celu sporządzonej mapy i przez wyliczenie w osobnym wykazie parcel dokładnie wyszczególnionych, gminę, obok której atoli i nadal istnieć ma odrębny wydzielony obszar dworski, obejmujący całą resztę dotychczasowego obszaru dworskiego.

Dla zabezpieczenia zasobów materialnych nowo utworzyć się mającej gminie, odstąpiła jej właścicielka obszaru dworskiego na własność targowisko, jatki, rzeźnię i studnię, które to przedmioty przynoszą obecnie roczny dochód w sumie 400 zł. w. a.

Nadto wyraziły obie strony, t. j. osadnicy w Podwołoczyskach i właścicielka obszaru dworskiego życzenie, ażeby także miejscowość Zagrobela zadnieszowiecka wyłączoną została ze związku gminy Zadnieszówki, a przyłączoną do nowo utworzyć się mającej gminy Podwołoczyska, niemniej ażeby nowo utworzyć się mającej gminie nadano charakter gminy miejskiej.

Rada gminna w Zadnieszówce oświadczyła się przeciw wyłączeniu osady „Zagrobela zadnieszowieckiej“ ze związku gminy Zadnieszówki.

Sprawa ta przedstawioną została Radzie powiatowej, która — zważywszy, że stosunki handlowe i przemysłowe w Podwołoczyskach, szczególnie pod względem handlu zbożem, mającego rozgłośnie imię za granicą, ostatnimi czasy znacznie się rozwinęły i coraz więcej wzrastają,

zważywszy, że nadzwyczajny napływ osób zajmujących się handlem i przemysłem, i w ogóle zarobkowaniem trudniących się, a przybywających tam stale lub czasowo, wymaga pod każdym względem sprężystej działalności, szczególnie stanowczego uregulowania stosunków pod względem porządku i bezpieczeństwa publicznego, i to pod kierownictwem osób umysłowo na równi stojących z mieszkańcami należącymi przeważnie do inteligencji,

zważywszy, że te stosunki dopiero co opisane zniewoliły Starostwo do zaprowadzenia przepisów meldunkowych zarówno w Podwołoczyskach jak i w Zagrobeli zadnieszowieckiej, do Podwołoczysk bezpośrednio przytykającej,

zważywszy, że tak przełożony obszar dworskiego w Podwołoczyskach dla ograniczonego zakresu działania, postanowionego ustawą o obszarach dworskich, jakoteż członkowie Zwierzchności gminnej w Zadnieszówce, co do osady Zagrobela, dla braku odpowiedniego wykształcenia wcale nie mogą podołać obowiązkowi pod względem własnego i poruczonego zakresu działania, i stąd wynikły częste konflikty między stronami a autonomicznymi władzami — dał się mocno czuć brak należytego ładu i porządku w zawiadywaniu spraw nieraz ważnych i doniosłej natury, co często spowodowywało wdawanie się władz rządowych i autonomicznych dla załatwiania wielostronnych zażaleń, a często i dla nadania powagi w celu wykonania odnośnych ustaw i wykonania istniejących przepisów, szczególnie w zawiadywaniu spraw targowej i drogowej policji,

zważywszy, że sami osadnicy z Podwołoczysk w porozumieniu z obszarem dworskim żądają usunięcia dotychczasowego wadliwego ustroju pod względem zawiadywania sprawami publicznymi i policji miejscowej, a w tym celu nie szczędzą obustronnie ofiar dla zaprowadzenia pożąda-

nego ładu i stanowczego uregulowania stosunków pod względem bezpieczeństwa publicznego, bo osadnicy ostatniemi czasy nakładali na siebie dobrowolnie dodatki do podatków i z tego tytułu zebrali fundusz przeszło 2.000 zł. w. a. a właścicielka obszaru dworskiego na cel zaprowadzenia nowego samoistnego ustroju odstąpiła realności reprezentujące znaczną wartość pieniężną,

zważywszy dalej, że do zmiany dotychczasowego ustroju zgodnie z osadnikami Podwołoczysk dążą także starozakonni osadnicy z Zagrobeli Zadnieszowieckiej liczniejsi ludnością, i opłacający nadto trzy razy więcej podatku od chrześcijańskich mieszkańców tej osady, których zarzuty przeciw odłączeniu od gminy Zadnieszówki wcale na uwzględnienie nie zasługują,

zważywszy w końcu, że jest požądaniem dla względów administracyjnych, finansowych i ogólnie publicznych, by cała posiadłość kolejowa na stacyi w Podwołoczyskach, należąca teraz w części do obszaru dworskiego, a w części do gminy Zadnieszówki, na przyszłość do jednej gminy wcieloną została, — uchwaliła na dniu 19. Września 1878 jednogłośnie:

1. W obec zbadanych powyższych okoliczności zachodzi konieczna i pilna potrzeba utworzenia nowej gminy w Podwołoczyskach nie tylko z osad w granicach określonego terytorium na obszarze dworskim w Podwołoczyskach już powstałych, i na przyszłość powstać mogących, a to stosownie do jednozgodnych życzeń osadników z Podwołoczysk i właścicielki dóbr, i na podstawie zatwierdzić się mającego układu w tej sprawie pod dniem 16. Sierpnia 1878 między stronami należycie zastąpionemi dobrowolnie zawartego, ale także i z osad w granicach ściśle określonego dotyczącego terytorium Zagrobeli Zadnieszowieckiej już istniejących i na przyszłość powstać mogących, a to przychyłając się do życzeń przeważnych ludnością i kontrybucją starozakonnych mieszkańców tej osady, a nieuwzględniając niczem nie uzasadnionych zarzutów chrześcijańskich mieszkańców.

2. Jest rzeczą konieczną i dla wyrobionych stosunków handlowych pod każdym względem uzasadnioną, by ta miejscowość Podwołoczyska, licząca obecnie przynajmniej 2.000 ludności i przeszło 200 domów, mająca związki handlowe z pierwszorzędniemi miastami za granicą, przy utworzeniu gminy jednocześnie do rzędu miast była podniesioną i tym sposobem stało się zadość warunkom, od których zawisło właśnie żądane utworzenie tej nowej gminy.

Różnice pomiędzy ilością mieszkańców i domów powyżej w sprawozdaniu naszym przytoczonych, a ilością podaną w właśnie przytoczonej uchwale Rady powiatowej, ztąd wypływają, że cyfry przez nas podane opierają się na urzędowym sprawdzeniu w Lipcu 1876 sporządzonem, uchwala Rady powiatowej zaś zapadła we Wrześniu 1878, więc o dwa lata później. Te różnice wykazują atoli, jak szybkim jest wzrost zarówno liczby mieszkańców, jakoteż liczby domów w tej miejscowości. Jedynie z tego powodu nie jesteśmy w stanie przedłożyć Wysokiej Izbie ostatnich urzędownie sprawdzonych liczb w tej mierze, ponieważ akta tej sprawy przesłane nam zostały odezwą Namiestnictwa z dnia 3. Czerwca 1880 L. 26677., skonstatowanie ostatnich cyfer musiałoby znowu dłuższy czas zająć, a tymczasem mogłaby przeminąć obecna sesya Wysokiego Sejmu, przez co sprawa ta nagła, a pod względem administracyjnym dla tej miejscowości tak ważna i tak żywotna, znowu musiałaby pójść w odwłokę, a zdaniem naszym nawet cyfry z poprzedzających lat 1876 i 1878 w każdym wypadku niewątpliwie niższe od cyfer terażniejszych, dostatecznemi są do poparcia tej sprawy.

Między przedstawionemi życzeniami stron interesowanych zachodziła ta sprzeczność, że z jednej strony tylko osady na obszarze dworskim w Podwołoczyskach utworzone wejść miałyby w skład powstać mającej gminy, obok której pozostać miałyby obszar dworski, obejmujący całą resztę dotychczasowego obszaru dworskiego z wszelkimi prerogatywami, wypływającemi z ustawy o obszarach dworskich, z drugiej strony zaś zawisłem uczyniono utworzenie nowej gminy od podniesienia miejscowości Podwołoczysk do rzędu miast. Gdy w myśl postanowienia §. 1. ust. o obszarach dworskich posiadłości dominikalne, położone w obrębie miasta, winny być wcielone do związku gminy miasta, usunięto tę trudność przy dodatkowej rozprawie, odbytej na dniu 4. Września 1879

w ten sposób. że strony interesowane zmieniły wniosek swój o nadanie utworzyć się mającej gminie Podwołoczyska charakteru miasta, w ten sposób, iż poprzestają na nadanie jej charakteru miasteczka.

Równocześnie zarządził Wydział krajowy uzupełnienie dochodzenia w kierunku podziału majątku i dobra gminy Zadnieszówki między wydzielić się mającą miejscowość Zagrobelę, a resztę gminy Zadnieszówki, w kierunku zabezpieczenia członkom gminy Zadnieszówki wejść mającym w skład nowo utworzyć się mającej gminy Podwołoczyska, części majątku i dobra gminy Zadnieszówki, dla nich wydzielić się mających, nareszcie w kierunku użytkowania z dobra gminnego.

Sprawy te zostały w sposób zadowalniający wyświecone, a Rada powiatowa powzięła w tej mierze dodatkową uchwałę na dniu 28. Grudnia 1879, że przy rozdzieleniu zakładowego majątku i zakładowego dobra gminy Zadnieszówki między osadę Zagrobelę, a resztę gminy Zadnieszówki ma być wzięty za podstawę podatek gruntowy obecnie opłacany, a wydzielić się mająca część majątku i dobra gminnego stanowić ma wspólną własność osadników Zagrobeli Zadnieszowieckiej z wykluczeniem reszty członków gminy Podwołoczyska.

W ten sposób usunięty został także jedyny zarzut osadników miejscowości Zagrobeli Zadnieszowieckiej wyznania chrześcijańskiego, przeciw wydzieleniu ich z gminy Zadnieszówki, a przydzieleniu do gminy Podwołoczyska, który mógłby zasługiwać na uwzględnienie.

W piśmie z dnia 3. Czerwca 1880 L. 26677 oznajmiło Namiestnictwo, iż przeciw połączeniu osady Zagrobeli Zadnieszowieckiej z częścią obszaru dworskiego w Staromiejszczyźnie, na której powstała osada Podwołoczyska, tudzież przeciw zmianie granic gminy Zadnieszówki i obszaru dworskiego w Staromiejszczyźnie ze względów publicznych nic nie ma do zarzucenia.

Ponieważ stosownie do postanowienia §. 3. u. gm. osady w jedną gminę połączone, tylko mocą ustawy krajowej rozłączone być mogą, a według §. 19. ust. o obsz. dw. co do podlegania obszarowi dworskiemu władzom rządowym i Reprezentacyi czy to powiatowej, czy krajowej, mają być według analogii zastosowane postanowienia ustawy gminnej; wchodzi ta sprawa w zakres działania ustawodawstwa krajowego, a Wydział krajowy wnosi:

Aleg. I.

Wysoki Sejm raczy uchwalić załączony projekt ustawy %.

Z Rady Wydziału krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi wraz z Wielkim
Księstwem Krakowskim,

We Lwowie dnia 23. Czerwca 1880.

Marszałek krajowy

Ludwik hr. Wodzicki w. r.

Sprawozdawca:

Dr. Franciszek Smolka w. r.

Członek Wydziału krajowego.

Ustawa

z dnia . . . . .
obowiązująca w Królestwie Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem, o wyłączeniu osady Podwołoczyska z obszaru dworskiego w Staromiejszczyzna, niemniej osady Zagrobela zadnieszowiecka ze związku gminy Zadnieszówka i o utworzeniu odrębnej gminy miejskiej (miasteczka) Podwołoczyska.

Zgodnie z uchwałą Sejmu Mojego Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem postanawiam co następuje:

Art. I.

- a) Wyłącza się osadę Zagrobela zadnieszowiecka ze związku gminy Zadnieszówka,
- b) osadę Podwołoczyska z obszaru dworskiego Staromiejszczyzna.

Te wyłączone osady mają tworzyć jedną gminę miejską (miasteczko) pod nazwą: Podwołoczyska.

Art. II.

Rozgraniczenie wydzielonej osady Zagrobela zadnieszowiecka od pozostałej gminy Zadnieszówka, niemniej wydzielonej osady Podwołoczyska od pozostałej części obszaru dworskiego Staromiejszczyzna, tudzież rozdzielenie zakładowego majątku i zakładowego dobra gminy Zadnieszówka pomiędzy wydzieloną osadę Zagrobela zadnieszowiecka i pozostałą gminą Zadnieszówka, oraz uregulowanie stosunków własności, niemniej użytkowania tego wydzielonego majątku i dobra gminnego nastąpi w drodze administracyjnej.

Art. III.

Wykonanie niniejszej ustawy poruczam Mojemu Ministrowi spraw wewnętrznych.